

Motion

1977/78:280

av Börje Nilsson
om översyn av landshövdingsämbetet

Landshövdingsämbetet har mycket gamla anor.

En indelning i landet i offentliga förvaltningsområden skedde första gången genom 1634 års regeringsform. Dessa områden kallades hövdingedömen. Benämningen län är av senare datum. Beträffande varje län skulle det finnas en landshövding med en bokhållare och en handskrivare till sin hjälp. Landshövdingens kompetensområde var så avgränsat att han utgjorde en ämbetsman med uppgifter endast inom civillförvaltningens område. År 1635 tillkom den första allmänna landshövdinginstruktionen i den mening att den var likalydande för samtliga landshövdingar. Instruktionen kan anses vara ett led i strävandena att centralisera förvaltningsmakten till konungen, eller senare till riksstyrelsen, de fem kollegierna. Landshövdingen blev i egenskap av konungens ställföreträdare i länet hans befallningshavande och kollegiernas exekutiva organ.

Landshövdingsämbetet har förblivit tämligen oförändrat under åren trots att länsstyrelsen har tillförts en rad nya uppgifter på bl. a. samhällsplaneringens och miljövårdens områden. Länsstyrelsens uppgifter är numera till viss del av politisk art. Detta har medfört att länsstyrelsen sedan några år tillbaka leds av en särskilt utsedd styrelse, som består av representanter från politiska partier och arbetsmarknadens parter. Landshövdingen är ordförande i länsstyrelsen liksom i flera länsnämnder.

Landshövdingsämbetet står inte vidare väl i överensstämmelse med demokratis principer. Rekryteringen sker inte sällan bland högre ämbetsmän inom den centrala statsförvaltningen, vilket måste starkt ifrågasättas genom att landshövdingen har att fatta rent politiska beslut. Tillsättningen sker oftast i anslutning till omplaceringar inom regeringen, departementen och statliga verk. Det sker inte efter några bestämda regler. Den person som vid tillfället är aktuell som landshövding placeras i det län som just då är ledigt. I många fall saknar landshövdingarna djupare förankring inom det län de tillsätts i eller någon större kännedom om länets problem. Detta har också i något fall lett till konflikter inom länet. Tillsättningar har även skett vid alltför hög ålder, vilket har gjort det svårt för vederbörande att hinna uträtta något väsentligt för länet, speciellt då landshövdingen saknat tidigare kännedom om sitt län.

Titeln landshövding, som brukades redan i slutet av 1580-talet, är i dag ingen adekvat benämning på befattningen. Även de yttre formerna kring tjänsten, såsom boendet, representationen och tjänstebil med chaufför, påminner om förhållanden från ett gammalt privilegiesamhälle. Av vilken

anledning skall staten hålla fri bostad till landshövdingen? Landshövdingens-
ämbetet har i mycket hög grad formats i en tid då landshövdingen var att
betrakta som konungens vikarie och officiellt kallades för konungens
befallningshavande.

Det finns grundad anledning att landshövdingensämbetet ses över och
anpassas till dagens samhälle. Ett system med opolitiska ämbetsmän som
landshövdingar kan inte vara riktigt i dagens läge med folkvalda represen-
tanter i styrelserna. Genom att landshövdingen har att ta ställning i rent
politiska frågor bör befattningen också betraktas som ett politiskt uppdrag.
Det kan övervägas om inte uppdraget som landshövding bör följa regeringens
sammansättning. Han har att på länsplanet företräda regeringen men bör
samtidigt vara länets ombud gentemot den centrala statsmakten. En av
förutsättningarna för tjänsten måste vara att han är väl förtrogen med länets
förhållanden.

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär en översyn av landshövdingens-
ämbetet i syfte att anpassa uppdraget till dagens samhälle i
enlighet med vad som anges i motionen.

Stockholm den 11 januari 1978

BÖRJE NILSSON (s)